

Легалізація професійної діяльності адвокатів іноземної держави як окремий інститут законодавства про адвокатуру й адвокатську діяльність

Foreign lawyer professional activity legalization as a separate legislation institute of Advocacy

Володимир Гончаренко

Ключові слова:

адвокат іноземної держави, легалізація адвокатської діяльності, право на здійснення адвокатської діяльності.

Key words:

foreign lawyer, legalization of advocacy activity, right to practice advocacy.

Постановка проблеми. У 2012 році в законодавстві України про адвокатуру й адвокатську діяльність з'явилася новела, яка передбачила можливість здійснення професійної діяльності адвокатом іноземної держави на території України під своїм вихідним професійним званням, отриманим у державі походження. Цей крок законодавця став результатом послідовної імплементації міжнародно-правових зобов'язань, узятих на себе Україною під час вступу до Світової організації торгівлі (СОТ), та інтеграції в систему міжнародного обігу послуг, визначеної Генеральною угодою з торгівлі послугами (англ. General Agreement on Trade in Services (GATS)). У результаті цього в національній правовій системі сформувалася регламентована правовими нормами процедура набуття іноземним адвокатом права здійснювати адвокатську діяльність в Україні з поширенням на нього професійних прав, гарантій, обов'язків і відповідальності, визначених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»¹. Отже, в законодавстві про адвокатуру й адвокатську діяльність сформувався окремий інститут, який, виходячи з його змісту і призначення, доречно іменувати «легалізація професійної діяльності адвокатів іноземної держави». Відтак із погляду юридичної науки існує обґрунтована необхідність глибокого аналізу питань, пов'язаних із сутністю і змістовим наповненням указанного інституту, його правовою обумовленістю й місцем у системі законодавства, що регламентує організацію адвокатури та адвокатську діяльність.

Стан дослідження проблеми. Методологічну основу вивчення проблем легалізації професійної діяльності адвокатів іноземної держави становлять дослідження фундаментальних основ адвокатури та адвокатської діяльності, викладені в роботах Т.В. Варфоломеевої, Є.В. Васьковського, І.Ю. Гловацького, В.Г. Гончаренка, О.Л. Жуковської, Я.П. Зейкана, О.В. Капліної, О.П. Кучинської, І.Є. Марочкина, О.Р. Михайленка, М.М. Михеєнка, Л.М. Москвич, В.О. Попелюшка, О.Д. Святоцького В.В. Сердюка, Л.Д. Удалової, Д.П. Фіолевського, П.В. Хотенця, В.П. Шибіко, М.Й. Штефана, М.Є. Шумила, О.Г. Яновської. Однак самостійних досліджень легалізації професійної діяльності адвокатів іноземної держави як окремого інституту законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність не проводилося.

Метою статті є визначення сутності, змісту, правової обумовленості й призначення легалізації професійної діяльності адвокатів іноземної держави як окремого інституту законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Виклад основного матеріалу. Соціальна функція адвокатури полягає в забезпеченні дотримання прав і законних інтересів громадян, підприємств, установ, організацій шляхом захисту, представництва чи надання інших видів правової допомоги вказаним суб'єктам. Водночас у юридичній літературі слушно наголошується на тому, що реалізація функції надання правової допомоги фізичним і юридичним особам практично реалізується не адвокатурою й не адвокатськими колегами з їхніми організаційними структу-

¹ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

рами, а конкретними адвокатами. Саме адвокат є суб'єктом захисту і представництва, саме він бере участь у судочинстві та процесуальних правовідносинах. Адвокати є учасниками доказування по конкретних кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських справах; їм належить право надання доказів, їх перевірки й оцінювання у визначеному законом процесуальному режимі. На них покладається обов'язок використовувати всі передбачені законом засоби та способи захисту, обґрунтування доводів, висунутих на користь свого підзахисного або довірителя. Адвокати надають консультації з юридичних питань, складають позовні заяви, скарги, клопотання, проекти договорів та інші документи юридичного характеру².

Відповідно, здатність адвокатури виконувати своє соціальне призначення прямо залежить від ефективності професійної діяльності кожного її члена в конкретних життєвих ситуаціях, пов'язаних із наданням правової допомоги. Як зазначає Л.С. Дубчак, низька якість юридичних послуг, як правило, заподіює клієнту матеріальні збитки, може призвести до винесення незаконного, необґрунтованого рішення судовим чи іншим державним органом, до безпідставного обмеження конституційних прав людини та громадянина, заподіяння шкоди здоров'ю, честі, гідності особи, її майну, а в кримінальній справі навіть до позбавлення волі, безпідставного кримінального переслідування. Саме тому адвокатура повинна забезпечувати доступ до адвокатської діяльності лише кращих юристів, здатних на високому професійному рівні представляти інтереси свого клієнта й надавати інші види юридичних послуг високої якості³. На думку О.Г. Яновської, з метою забезпечення дійсно ефективної професійної діяльності адвоката, в тому числі в кримінальному провадженні, необхідно дотримуватись високих професійних стандартів під час надання особі доступу до адвокатської професії⁴.

Забезпечення належного рівня професійної компетентності є загальновизнаним міжнародно-правовим стандартом адвокатури та адвокатської діяльності. Відповідно до п. 9 Основних положень про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН щодо запобігання злочинам у серпні 1990 року⁵, уряди, професійні асоціації адвокатів і навчальні інститути мають забезпечити адвокатам одержання відповідної освіти, підготовку і знання як їхніх ідеалів та етичних обов'язків, так і прав людини й основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом.

Рада Європи в Рекомендаціях № (2000) 21 про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків від 25 жовтня 2000 року⁶ закликає держав-учасниць забезпечувати високий рівень правової освіти та особистої моралі всіх, хто воліє набути професію адвоката. При цьому правова освіта має зміцнювати правові навички, підвищувати рівень усвідомлення етичних питань і питань прав людини й навчати адвокатів поваги до прав та інтересів клієнтів, захисту таких прав і сприяння їх здійсненню, а також сприяння належному відправленню судочинства.

Принцип професійної компетенції проголошується в Хартії основних принципів європейської юридичної професії Ради адвокатських асоціацій і юридичних співтовариств Європи⁷. Зокрема, в п. g Хартії та відповідному коментарі зазначається, що адвокат не може ефективно консулювати і представляти клієнта, якщо в нього немає відповідної професійної освіти, він не пройшов необхідну підготовку, яка дає професіоналам змогу бути в курсі постійних змін у праві та правозастосовній практиці у відповідній технологічній, соціальній та економічній обстановці.

Наведені вище міжнародно-правові приписи зумовлюють існування на національних рівнях законодавчо регламентованих систем допуску до професії адвоката, що передбачають: 1) кваліфікаційні вимоги до осіб, які мають намір займатися адвокатською діяльністю, засновані на критеріях освіти, практичного

² Бойков А.Д. Адвокатура России : [учебное пособие] / А.Д. Бойков, Н.И. Капинус. – М. : Институт международного права и экономики имени А.С. Грибоедова, 2000. – С. 27.

³ Дубчак Л.С. Соціальне призначення адвокатури в Україні та її функції / Л.С. Дубчак // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18 «Економіка і право». – 2009. – Вип. 7. – С. 123.

⁴ Яновська О.Г. Правова та соціальна природа адвокатської професії / О.Г. Яновська // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 2. – С. 111.

⁵ Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН щодо запобігання злочинам у серпні 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_835.

⁶ Рекомендації № (2000) 21 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків, прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р. на 72-й зустрічі заступників міністрів // Адвокат. – 2001. – № 1–2. – С. 29–31.

⁷ Charter of Core Principles of the European Profession : adopted by the International Bar Association on 20 September 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ccbе.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf.

досвіду, «моральної чистоти»; 2) спеціальну підготовку кандидатів на здобуття статусу адвоката (навчання в спеціалізованих закладах, стажування тощо); 3) перевірку рівня професійної компетентності кандидата шляхом проведення кваліфікаційних іспитів; 4) надання особі офіційного статусу (професійного звання) адвоката з дотриманням формальних вимог процедурного характеру (ухвалення рішення компетентним органом, приведення до присяги, видання відповідного свідоцтва або ліцензії тощо).

Зазначені елементи системи допуску до професії адвоката повною мірою відображено й у законодавстві України. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», особа для набуття права на зайняття адвокатською діяльністю повинна, по-перше, відповідати встановленим кваліфікаційним вимогам: мати повну вищу юридичну освіту, володіти державною мовою, мати стаж роботи в галузі права не менше ніж два роки; по-друге, скласти кваліфікаційний іспит; по-третє, пройти стажування (за певними винятками, встановленими законодавством); по-четверте, скласти присягу адвоката України й отримати свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Очевидно, що в державах із різними правовими системами, історично сформованими традиціями функціонування адвокатури системи допуску до професії адвоката матимуть свої особливості та певні відмінні риси. Однак це не скасовує єдиного загального підходу до формування адвокатського корпусу, за якого забезпечується високий рівень професіоналізму тих представників юридичного фаху, які виявили бажання присвятити себе адвокатській справі. Крім того, як відзначається в заяві Міжнародної асоціації юристів (далі – МАЮ) про загальні принципи відкриття практики іноземними юристами та регулювання щодо них⁸, незважаючи на відмінності між юридичними співтовариствами різних країн, існують певні спільні для всіх них суттєво важливі принципи, які включають в себе відданість незалежності юристів, збереження конфіденційності інформації клієнтів, заборону на конфлікт інтересів під час здійснення юридичної практики, підтримання високих етичних стандартів.

За таких умов у процесі інтеграції сфер юридичних послуг і поширення транскордонної правничої діяльності існують усі підстави для визнання в Україні юридичної сили рішень про присвоєння певним особам відповідного професійного статусу (звання), ухваленого компетентними органами іноземних держав, як підстави для надання таким особам права на здійснення адвокатської діяльності на території України без застосування внутрішньонаціональних правил доступу до професії. Тобто перевірка рівня професійної компетенції іноземного адвоката в Україні не проводиться, оскільки це вже зроблено відповідними юрисдикційними органами іноземної держави й цього достатньо для здійснення іноземним адвокатом професійної діяльності в Україні.

Однак важливо розуміти, що наявність в особі професійного статусу, кореспондованого адвокатською професією, згідно із законодавством іноземної держави, не може означати автоматичного набуття такою особою права на зайняття адвокатською діяльністю в Україні. Визнання Україною рішень іноземних компетентних органів про надання адвокатського статусу не тільки не виключає, а й, навпаки, зумовлює необхідність існування певних процедур підтвердження дійсності таких рішень для їх застосування в правовій системі України. У правознавстві для позначення подібних процедур використовується термін «легалізація».

У загальноживаному розумінні термін «легалізація» (з французької мови *legalisation* – засвідчення, узаконення) означає перехід на легальне становище, надання законної сили, узаконення⁹. Юридична енциклопедія містить декілька тлумачень зазначеного поняття: 1) офіційне визнання факту утворення юридичної особи, узаконення її діяльності, надання юридичної сили певному актові; 2) підтвердження дійсності підписів на документах; 3) у цивільному праві – це визнання самостійними суб'єктами цивільних правовідносин державних та інших підприємств і організацій, а також об'єднань громадян¹⁰.

На наше переконання, з огляду на його первинний зміст, поняття «легалізація» є цілком застосовним щодо процедури надання офіційного, законного статусу професійній діяльності адвоката іноземної держави в Україні. Відповідно, є всі підстави для того, щоб вести мову про легалізацію професійної діяльності

⁸ Заявление об общих принципах применительно к открытию практики иностранных юристов и регулированию в их отношении // IBA – Международная ассоциация юристов: Резолюции, принципы, стандарты, заявления и иные документы / сост. и науч. ред. А.И. Муранов. – М. : ИД «Юридический бизнес», 2008. – С. 98–105.

⁹ Словник української мови : в 11 т. – К. : Наук. думка, 1973. – Т. 4 : І–М. – 1973. – С. 459.

¹⁰ Юридична енциклопедія : у 6 т. / НАН України. Ін-т держави і права імені В.М. Корецького ; голова редкол. Ю.С. Шемшученко ; редкол.: М.П. Зяблюк, В.Д. Горбатенко. – К. : Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 1998–2004. – Т. 3 : К–М. – 2001. – С. 324.

адвокатів іноземної держави в Україні як окремий інститут законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

На думку І.Г. Орловської, легалізація адвокатів являє собою сукупність форм діяльності суб'єктів адміністративного права та адміністративних процедур щодо визначення спроможності кандидата в адвокати здійснювати за своїми професійними, діловими й моральними якостями адвокатську діяльність щодо захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб шляхом отримання посвідчення адвоката¹¹. Як видається, в наведеному визначенні зміст легалізації адвокатської діяльності дещо звужується, зводяться виключно до перевірки рівня професійної компетенції майбутнього адвоката. Водночас установлення спроможності кандидата в адвокати здійснювати адвокатську діяльність на належному рівні є лише одним із елементів зазначеної легалізації. Причому стосовно легалізації професійної діяльності адвокатів іноземної держави в Україні цей елемент узагалі буде відсутнім.

Легалізація адвокатської діяльності в Україні охоплює всю послідовність юридично значимих дій і процедур, пов'язаних із набуттям особою права здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги у правовому статусі адвоката згідно з вимогами національного законодавства. У процесі легалізації відбувається документальне оформлення й засвідчення законних підстав для надання особі права здійснювати адвокатську діяльність в Україні. Тобто кінцевою метою такої легалізації є узаконення професійної діяльності адвоката на території держави й у межах її юрисдикції.

Специфіка адвокатської професії зумовлює необхідність легалізації діяльності адвоката іноземної держави в державі його перебування. У правовідносинах адвокат завжди виступає як носій спеціальної правосуб'єктності, що передбачає наявність специфічних професійних прав, обов'язків і відповідальності. Процедура легалізації, являючи собою своєрідну офіційну констатацію наявності законних підстав для здійснення професійної діяльності адвокатом іноземної держави в Україні, по суті, є тим механізмом, що дає такому адвокату змогу набувати спеціальної правосуб'єктності в межах юрисдикції України з усім комплексом повноважень і гарантій, характерних для адвокатської діяльності, згідно з внутрішньонаціональним законодавством.

Крім того, відповідно до законодавства України, набуття права на зайняття адвокатською діяльністю пов'язане з необхідністю реєстрації цього акту. На вимогу ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у нашій державі функціонує Єдиний реєстр адвокатів України, метою якого є збирання, зберігання, облік і надання достовірної інформації про кількість і персональний склад осіб, які мають право на зайняття адвокатською діяльністю в Україні, та про обрані ними організаційні форми адвокатської діяльності. До вказаного реєстру вносяться такі відомості: прізвище, ім'я по батькові адвоката; номер і дата видачі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, номер і дата прийняття рішення про видачу свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю; найменування та місцезнаходження організаційної форми адвокатської діяльності, номери засобів зв'язку; адреса робочого місця адвоката, номери засобів зв'язку; інформація про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю; інші відомості, передбачені законодавством про адвокатуру й адвокатську діяльність.

Вихідним моментом у дослідженні інституту легалізації професійної діяльності адвоката іноземної держави в Україні є коректне визначення самого поняття «адвокат іноземної держави». За визначенням, наданим МАЮ, іноземним адвокатом вважається особа:

- по-перше, якій надано дозвіл або яку іншим чином уповноважено на здійснення юридичної практики в певній країні або в її внутрішній юрисдикції («юрисдикція походження») і яка підпадає під контроль з боку органу, уповноваженого здійснювати регулювання адвокатської професії («уповноважений орган країни походження»);
- по-друге, яка має намір розпочати юридичну практику в будь-якій іншій країні або її внутрішній юрисдикції, аніж в юрисдикції походження («приймаюча юрисдикція»), у зв'язку з чим бажає отримати відповідний дозвіл від органу, уповноваженого здійснювати регулювання адвокатської професії в приймаючій юрисдикції (уповноважений орган приймаючої країни)¹².

¹¹ Орловська І.Г. Легалізація адвокатів / І.Г. Орловська // Митна справа. – 2013. – № 4 (88). – Частина 2. – Книга 1. – С. 228.

¹² Заявление об общих принципах применительно к открытию практики иностранных юристов и регулированию в их отношении // IBA – Международная ассоциация юристов: Резолюции, принципы, стандарты, заявления и иные документы / сост. и науч. ред. А.И. Муранов. – М. : ИД «Юридический бизнес», 2008. – С. 101.

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» використовується дещо інше формулювання – «адвокат іноземної держави», яке, по суті, є ідентичним до більш поширеного й уживаного в міжнародній практиці терміна «іноземний адвокат». При цьому зміст зазначеного поняття в Законі не розкривається. Певну ясність у цьому питанні вносить Положення про перелік документів та порядок включення адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України, затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 1 червня 2013 року № 155 (далі – Положення № 155)¹³. Зі змісту п. 2.1 Положення № 155 випливає, що адвокатом іноземної держави вважається особа, яка має право на адвокатську практику (діяльність) у відповідній іноземній державі. Водночас для більш повної законодавчої визначеності доречно було б закріпити в ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» легальну дефініцію розглядуваного поняття в такій редакції: «Адвокат іноземної держави – фізична особа, яка рішенням уповноваженого органу відповідної іноземної держави наділена правом здійснювати адвокатську діяльність на території такої держави згідно з її законодавством». Таке визначення відображає правове становище адвоката іноземної держави до моменту легалізації його професійної діяльності в Україні. Після легалізації адвокат іноземної держави вважається таким, що набув права здійснювати захист, представництво та надання інших видів правової допомоги на території України з відповідним комплексом професійних прав, обов'язків і гарантій, визначених законодавством України про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Важливо розуміти, що, будучи важливим і необхідним елементом правового регулювання транскордонного надання юридичних послуг, інститут легалізації професійної діяльності адвоката іноземної держави в приймаючій державі за жодних обставин не може використовуватися національними урядами як протекціоністський інструмент обмеження доступу адвокатів іноземної держави до внутрішньонаціональної сфери надання правової допомоги. Квінтесенцією такої легалізації є ідея збереження розумного балансу між створенням сприятливих умов для вільного транскордонного руху юридичних послуг згідно з вимогами GATS, з одного боку, та урахуванням внутрішньонаціональних особливостей здійснення адвокатської діяльності в приймаючій державі та інтересів її адвокатського співтовариства – з іншого. Відтак формування процедури легалізації професійної діяльності адвоката іноземної держави має відбуватися на основі певних засадничих положень, вихідних принципів, що відображатимуть зазначену ідею. Аналіз міжнародно-правових документів, присвячених цьому аспекту регулювання адвокатури та адвокатської діяльності, дає підстави виділити такі положення:

- 1) уповноважений орган приймаючої держави має юридично виправдане право здійснювати легалізацію професійної діяльності адвокатів іноземної держави на території такої держави;
- 2) процедура легалізації професійної діяльності адвокатів іноземної держави в приймаючій державі повинна бути справедливою, недискримінаційною та заснованою на застосовуваних однаково для всіх об'єктивних критеріях. Будь-які обмеження щодо допуску адвоката іноземної держави до юридичної практики мають бути виправданими з погляду суспільних інтересів у приймаючій державі;
- 3) норми та правила, які стосуються порядку легалізації професійної діяльності адвокатів іноземної держави в приймаючій державі, повинні бути прозорими, зрозумілими й мати послідовне застосування;
- 4) порядок легалізації професійної діяльності адвокатів іноземної держави необхідно розробляти й застосовувати так, щоб, у кінцевому підсумку, він сприяв захисту інтересів клієнтів, а також заохочував і полегшував ефективне надання юридичних послуг, при цьому будучи сумісним із захистом суспільства, підтриманням професійних стандартів і незалежності адвокатського співтовариства в приймаючій державі.

Висновки. Отже, легалізація професійної діяльності адвокатів іноземної держави як окремий інститут законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність являє собою систему правових норм, що регламентують послідовність юридично значимих дій, спрямованих на набуття особою, якій надано дозвіл або яку іншим чином уповноважено на здійснення адвокатської практики в іноземній державі, права здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на території України у правовому статусі адвоката згідно з вимогами її законодавства. Результатом такої легалізації є документальне оформлення й засвідчення законних підстав для здійснення адвокатом іноземної держави професійної діяльності в Україні. Легалізація професійної діяльності адвоката іноземної держави в Україні є засобом

¹³ Положення про перелік документів та порядок включення адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України, затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 1 червня 2013 року № 155 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web1.unba.org.ua/akti/>.

підтвердження: 1) дійсності документів про відповідний професійний статус, отриманих іноземним адвокатом у своїй державі походження; 2) реєстрації іноземного адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України згідно з вимогами чинного законодавства; 3) набуття іноземним адвокатом професійних прав, обов'язків і поширення на нього гарантій професійної діяльності і юридичної відповідальності, передбачених законодавством України. Отже, вказаний інститут виконує контрольну функцію, що має на меті дотримання законодавства щодо виконання умов здійснення адвокатської діяльності й ведення Єдиного реєстру адвокатів України.

Анотація

У статті розглядається легалізація професійної діяльності адвокатів іноземної держави як окремий інститут законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Summary

The article examines the legalization of the professional activities of foreign lawyers as a separate institute of the legislation on Advocacy and Advocatory Activity.

Використана література:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
2. Бойков А.Д. Адвокатура России : [учебное пособие] / А.Д. Бойков, Н.И. Капинус. – М. : Институт международного права и экономики имени А.С. Грибоедова, 2000. – 376 с.
3. Дубчак Л.С. Соціальне призначення адвокатури в Україні та її функції / Л.С. Дубчак // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18 «Економіка і право». – 2009. – Вип. 7. – С. 122–128.
4. Яновська О.Г. Правова та соціальна природа адвокатської професії / О.Г. Яновська // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 2. – С. 108–113.
5. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН щодо запобігання злочинам у серпні 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_835.
6. Рекомендації № (2000) 21 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків, прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р. на 72-й зустрічі заступників міністрів // Адвокат. – 2001. – № 1–2. – С. 29–31.
7. Charter of Core Principles of the European Profession: adopted by the International Bar Association on 20 September 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf.
8. Заявление об общих принципах применительно к открытию практики иностранных юристов и регулированию в их отношении // IBA –Международная ассоциация юристов: Резолюции, принципы, стандарты, заявления и иные документы / сост. и науч. ред. А.И. Муранов. – М. : ИД «Юридический бизнес», 2008. – С. 98–105.
9. Словник української мови : в 11 т. – К. : Наук. думка, 1973. – Т. 4 : І–М. – 1973. – 840 с.
10. Юридична енциклопедія : у 6 т. / НАН України. Ін-т держави і права імені В.М. Корецького ; голова редкол. Ю.С. Шемшученко ; редкол.: М.П. Зяблюк, В.Д. Горбатенко. – К. : Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 1998–2004. – Т. 3 : К–М. – 2001. – 792 с.
11. Орловська І.Г. Легалізація адвокатів / І.Г. Орловська // Митна справа. – 2013. – № 4 (88). – Частина 2. – Книга 1. – С. 223–228.
12. Положення про перелік документів та порядок включення адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України, затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 1 червня 2013 року № 155 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web1.unba.org.ua/akti/>.

Володимир Гончаренко,
аспірант
Академії адвокатури України